

Aproximació crítica a la nova gramàtica de l'Institut

JORDI BADIA I PUJOL *filòleg, corrector i membre del Cercle Vallcorba*

RESUM: Aquest article analitza la nova Gramàtica de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, amb el propòsit d'esbrinar si és útil per a un professional de la llengua i si, tal com es diu en el pròleg, es pot considerar una obra continuadora de la línia establerta per Pompeu Fabra. L'autor hi troba possibilitats de millora, tant en l'un aspecte com en l'altre.

PARAULES CLAU: Gramàtica catalana, IEC.

ABSTRACT: This article analyses the Institute of Catalan Studies' new grammar with the aim of establishing whether it is useful for language professionals and whether, as is stated in the prologue, it can be regarded as a continuation of Pompeu Fabra's line of work. The author finds room for improvement in both aspects.

KEYWORDS: Catalan grammar, IEC

La tardor de l'any passat es va presentar la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC),¹ que substitueix com a norma oficial la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (GF), editada l'any 1918 i revisada i reeditada el 1933.²

Després de més de vuitanta anys, sembla indiscutible que calia ampliar l'obra de Fabra, ni que fos únicament per a resoldre els dubtes que s'han anat presentant d'aleshores ençà.

La presentació de la GIEC va rebre força aviat l'elogi d'un grup de filòlegs, majoritàriament correctors d'alguns diaris de Barcelona.³ La raó d'aquest bon

1. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2016.

2. Més tard es va publicar l'anomenada *gramàtica pòstuma*: P. FABRA, *Gramàtica catalana*, Barcelona: Editorial Teide, 1956 (prefaci de J. Coromines).

3. Vegeu, per exemple, M. CAMPS, «La parla es fa norma», *La Vanguardia*, 4-II-2017. Hi justifica d'aquesta manera l'entrada de castellanismes en la GIEC: «Si la majoria de les persones fan servir una construcció gramatical que fins ara no era normativa, un dia o altre cal fer-la entrar dins de la gramàtica, agradi o no agradi, vingui del castellà o hagi aparegut per generació espontània.»

acolliment és que la gramàtica inclou algunes de les «peticions» que havien expressat.⁴

Però la GIEC també rebé de seguida algunes crítiques de professors universitaris⁵ i de professionals de la llengua.⁶ Ara, potser la crítica més sorprenent és la del gramàtic Josep Ruaix,⁷ pel fet que a la introducció de la GIEC és esmentat com un dels lingüistes de referència i també com a «lector» d'aquesta obra abans d'editar-la.

A cop d'ull

Hom s'adona de seguida que la gramàtica de l'Institut no és pas una simple «revisió» del text de Fabra, sinó una obra completament nova. Si la GF té 135 pàgines, la GIEC en té més de 1.400. La GF conté 8 apartats –tots referits a la morfologia i la sintaxi– i la GIEC en conté 35 –dedica més d'un centenar de pàgines a la fonètica, la fonologia i la prosòdia i desglossa notablement tots els apartats estrictament gramaticals.

Tanmateix, quan un professional vulgui saber l'objectiu i la utilitat d'aquesta nova eina, probablement es farà preguntes com ara: les normes hi són exposades d'una manera clara i entenedora, inequívoca? S'hi mantenen les línies essencials de l'obra de Pompeu Fabra (unitat de la llengua i genuïnitat)? Dels texts introductoris, en podem començar a deduir respostes:

4. Fonamentalment, A. PLA, «Per un català del segle XXI», *Ara*, 12-IV-2015, i E. GOMÀ (coord.), 2015: *Canvi d'agulles*, Barcelona: La Magrana. L'un i l'altre foren publicats l'any 2015, durant el procés d'acabament de la gramàtica. Entre els autors del llibre *Canvi d'agulles*, hi ha correctors de mitjans de comunicació en català (TV3, *Ara*), però hi predominen els de diaris escrits originàriament en castellà (*La Vanguardia*, *El Periódico* i *El País*), que treballen, doncs, amb un material provinent de traducció automàtica. També n'és coautor Màrius Serra, enigmista, escriptor i membre de la Secció Filològica de l'IEC que, entre més coses, hi demana que s'estudii l'acceptació del pronom neutre *lo*, petició que, ara com ara, l'Institut no ha atès.

5. Per exemple, G. BIBILONI, «La gramàtica», *VilaWeb*, 25-XI-2016, i «Històries d'amor i de gramàtica», *VilaWeb*, 4-XII-2016. També en crítica algun aspecte J. CORBERA, «La dictadura lingüística dels mitjans de comunicació i la caboteria dels polítics (III)», blog «El do de la paraula», (<http://dodeparaula.blogspot.com/>), 19-I-2017.

6. El filòleg valencià Eugeni S. Reig, en referència a un aspecte concret de la GIEC, diu: «No prescriu res, només informa. No actua com una gramàtica normativa sinó com una gramàtica descriptiva. Els redactors de la gramàtica de l'IEC han perdut una ocasió magnífica de potenciar la personalitat i la claredat de la llengua catalana i, amb el seu desistiment, l'han acostada una mica més cap a la castellanització d'una manera innecessària» (E. S. REIG, «Una llengua més castellanitzada i més masculista», *InfoMigjorn*, núm. 1.318, http://www.migjorn.cat/bd/esreig_masclista.pdf, 21-II-2017). Afegim-hi encara J. BADIA, «La nova gramàtica ens acosta més al castellà?», *VilaWeb*, 23-XI-2016, i D. CASELLAS: «Una gramàtica desconcertant», web del Cercle Vallcorba, (<https://sites.google.com/site/cerclevallcorba/>), abril 2017.

7. J. RUAIX, 2017: «Davant la GIEC: discerniment» (editorial), *Llengua Nacional*, núm. 98, 1r trimestre.

- [...] és una obra amb un doble vessant normatiu i descriptiu, o d'una manera més precisa, és una gramàtica que presenta la norma a mesura que es descabdella la descripció detallada de les formes i construccions lingüístiques [...]: norma i descripció no es poden deslligar l'una de l'altra. (p. XXI)
- El model propi de l'Institut d'Estudis Catalans, que és a la base de la GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA, continua la tradició fabriana, però va una mica més enllà. Es tracta d'un model composicional que admet la variació i, doncs, que accepta el polimorfisme en la representació dels fenòmens. (p. XIV)⁸

La GIEC insisteix en el gran nombre d'estudis que s'han fet dels anys 1940 ençà i fa una selecció dels autors⁹ i de les obres que considera més importants:

Aquesta gramàtica és deutora de totes les seves predecessores, així com de les aportacions fetes pels estudiosos de la llengua catalana, particularment de Fabra ençà, entre les quals destaquen la *Gramàtica catalana* de 1962¹⁰ i la *Gramàtica de la llengua catalana* de 1994,¹¹ totes dues d'Antoni M. Badia i Margarit, i sobretot la *Gramàtica del català contemporani*,¹² com ja s'ha explicat en l'apartat I.¹³ (p. XXIX)

Una de les característiques més difoses de la GIEC és que «va més enllà» (o «supera») la dicotomia «correcte-incorrecte». Això no és ben cert: per bé que s'hi eviten aquests dos termes, n'hi trobem sovint d'equivalents (com ara «adequat» o bé «no acceptable»). Ultra això, a la introducció es lleven els dubtes sobre aquest aspecte:

Tots els fets que s'hi presenten, tant si donen lloc a una única solució com si donen lloc a solucions concurrents, tenen la mateixa validesa normativa mentre el text no digui el contrari. (p. XXII)

8. Val a dir que en la gramàtica de Fabra (i també en el diccionari), hi trobem ara i adés marques descriptives, referides especialment a la llengua oral. Un exemple: «En la llengua parlada, és corrent de donar a *bastant*, usat com a adjectiu determinatiu, un femení *bastanta* (plural, *bastantes*).» (P. FABRA, 1933: *Gramàtica catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 65).

9. Entre els autors que «han esdevingut referents de la normativa gramatical en els seus àmbits respectius», s'hi esmenten «Carles Salvador, Josep Giner, Manuel Sanchis Guarner, al País Valencià; Francesc de Borja Moll i Marià Villangómez a les Balears, o Pere Verdaguer a la Catalunya del Nord». En un punt i a part, es destaquen alguns lingüistes del Principat, que han fet aportacions «a la configuració d'una normativa gramatical més completa i actualitzada»: Antoni M. Badia i Margarit, Albert Jané, Josep Ruaix i Joan Solà.

10. A. M. BADIA I MARGARIT, *Gramàtica catalana*, Madrid: Editorial Gredos, 1962.

11. A. M. BADIA I MARGARIT, *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Proa, 1995.

12. J. SOLÀ; M.-R. LLORET; J. MASCARÓ; M. PÉREZ SALDANYA (dir.), 2002: *Gramàtica del català contemporani* (3 volums), Barcelona: Empúries. És una obra escrita per cinquanta-vuit autors i hi consta «la col·laboració de Gemma Rigau». Pérez Saldanya i Rigau són els dos coordinadors de la GIEC, cosa que palesa el lligam entre totes dues obres.

13. Hem llegit atentament l'apartat I de la introducció (p. XIX-XX) i no hi hem sabut trobar cap referència a la GCC.

Aspectes positius o elogiat

L'aspecte que podem considerar més notable de la nova gramàtica és l'exhaustivitat de descripcions, llistes, exemples, quadres... D'aquest punt de vista, la GIEC no es pot comparar amb la GF. Si prenem per mostra els usos de *per* i *per a*, observem que Fabra va fer-ne una exposició sintètica (poc més de dues planes, 119-121) –que, tot amb tot, bastava per a la majoria de casos. La GIEC considera casos no recollits per Fabra, hi afegeix molts exemples, quadres sinòptics, etc., i hi dedica nou pàgines (p. 742-751).

En principi, hem de considerar positiu que l'IEC hagi tingut en compte l'obra i l'assessorament de diversos experts, per bé que, com direm més endavant, hi ha alguna absència important.

Un altre punt a favor és que la GIEC sosté i defensa una visió general del català, sense posar en qüestió la unitat de la llengua. Tot i alguna novetat que no afavoreix la cohesió dels parlars, no es pot dir que hagi optat ni per una línia secessionista ni pel *blaverisme* en favor del català central, com demanaven alguns filòlegs.

Hi ha aspectes concrets que, a parer nostre, són positius. Per exemple, no fa cap referència a construccions foranes com ara *en base a*, *de la mà de* o *acabar amb* (quan significa simplement «acabar») que podem veure i sentir en alguns mitjans de comunicació; ni tampoc a formes estranyes com *esclar* i *sisplau*, que hem d'interpretar que refusa.

Promou amb tota naturalitat l'ús de mots o construccions que han estat bandejats en alguns mitjans de comunicació i fins i tot considerats arcaïsmes, com ara *hom*, *cercar*, *ací* o *en via de* (en compte del calc *en vies de*).

Va en aquesta mateixa línia el repartiment de les preposicions *per* i *per a* en la redacció del text de l'obra. Tot i admetre tres solucions diferents per a aquest repartiment, el fet de decantar-se pel model fabrià en la redacció és, d'alguna manera, destacar-lo com a model preferit.

Aspectes generals millorables

L'assessorament d'especialistes, que hem destacat com un punt favorable en l'aparat anterior, té el contrapunt en l'absència d'algunes veus, especialment d'experts en la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra i estudiosos d'aspectes gramaticals essencials.¹⁴

14. Entre més noms, hi ha els dels professors de la Universitat de les Illes Balears Gabriel Bibiloni i Jaume Corbera i, sobretot, el de l'enginyer i filòleg Jaume Vallcorba i Rocosa, de qui parlarem més endavant.

Per una altra banda, si dèiem que el detall de la descripció podia ésser un aspecte destacable d'aquesta obra, també hem de dir que en algun cas hi trobem a faltar concisió. Ensopeguem sovint amb explicacions innecessàriament llargues, com ara aquesta:

No totes les classes d'adjectius admeten gradació. No n'admeten, per exemple, els adjectius que indiquen forma geomètrica, com ara *quadrat* o *circular*. Si en certs casos poden usar-se amb un adverbi de grau o aparèixer en construccions comparatives és perquè aleshores s'assenyala que l'objecte s'aproxima en un major o menor grau a una determinada forma. Diem, així, que una poma *és més rodona que una pera* o que un objecte *és aproximadament* (o *imaginativament, idealment*) *circular* o que un camp *és aproximadament* (o *més o menys*) *rectangular*. (p. 548)

Així mateix, sorprèn que en una obra d'aquestes característiques, amb un procés d'edició que s'ha de suposar acurat, hi hagi errades formals. No ens hem dedicat a fer un repàs exhaustiu d'aquesta mena d'equivocacions, que es poden considerar menors, però que igualment s'han d'evitar. Vegem-ne dues que hi hem trobat sense voler:

- «Morfologia» en compte de «MORFOLOGIA», a l'índex, p. 1416 (en contrast, per exemple, amb «FONÈTICA I FONOLOGIA» p. 1413, o «SINTAXI» p. 1421).
- «NO GAIRES AMICS, farem amb aquest comportament» en compte de «No gaires amics, farem amb aquest comportament» (p. 1305). Són unes versaltes injustificades o, si més no, sense cap explicació prèvia.

També hi ha alguna badada estilística. La GIEC admet la doble concordança dels subjectes, com ara «la majoria d'assistents». En la redacció de la introducció n'hi ha un exemple estilísticament poc elegant, perquè en la mateixa frase es fan servir totes dues opcions (concordança i discordança):

L'adaptació a què *s'ha vist sotmesa una part dels exemples* i el fet que *una altra part dels exemples no procedeixin* de cap font. (p. XXXV)

Hi hem trobat –sense cercar-ne– alguna falta de sintaxi. S'hi fa servir, per exemple, la construcció *a resultes de*, que no és acceptada pel diccionari de l'Institut¹⁵ ni tampoc té entrada en la GIEC (la construcció correcta és *de resultes de*):

15. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 2007: *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Edicions 62 - Enciclopèdia Catalana.

A més del significat locatiu [*arran*] també té un valor causal parafrasejable per «com a conseqüència, a resultes (d'un fet)». (p. 764)

Finalment, cal fer una referència a la terminologia específica que s'empra en la GIEC. Atès que s'hi fan servir nombrosos termes de l'àmbit de la lingüística poc coneguts per la majoria de possibles destinataris de l'obra, hauria convingut d'adjuntar-hi un glossari. Aquesta mancança serà, sens dubte, un entrebanc per a molts lectors.

Mancances de contingut

Entrant ja en les mancances de contingut, no trobem justificat que en una obra tan exhaustiva com aquesta s'hagin desatès alguns aspectes morfosintàctics importants. Sense fer-ne una recerca expressa, no hi hem sabut trobar cap explicació¹⁶ sobre:

- La flexió de nombre de mots adjectivats (*Uns elements clau* o *Uns elements claus? Hores extra* o *Hores extres?*, etc.).
- La presència de la preposició *de* davant el quantificador *cada*, tan habitual en els parlars de les Balears (*De cada vegada més gent sap anglès*).
- El pas de sentit propi a sentit figurat en expressions com ara *girar-se d'esquena* (de *girar l'esquena*), *aclucar-se d'ulls* (*aclucar els ulls*), *plegar-se de braços* (*plegar els braços*)...
- L'ús del subjuntiu en frases independents com ara *Tingués tan segur que em tocarà la rifa*, un recurs genuí molt viu, si més no al Principat.
- L'expressió *en suport de*, que els diccionaris prescriuen en compte de *en suport a*, tan freqüent en alguns mitjans de comunicació.
- La construcció *no només*, que alguns gramàtics han qüestionat.

Per una altra banda, sovint la GIEC presenta llistes de termes o construccions que pretenen ésser exhaustives. Tanmateix, hi hem trobat a faltar l'esment de recursos genuïns. Solament fent-hi un cop d'ull, hem vist aquests:

- Al costat de la locució temporal *al començament de* (i *a començaments de*), hi hauria d'haver a *la primeria (de)*, i *de primeries*.
- Al costat de *d'ací que* (o *d'aquí que*), un calc que no admet cap diccionari, s'hi havia d'haver esmentat la locució genuïna *d'això ve que*.

16. Que no les hi hàgim sabudes trobar no vol dir que no hi siguin. Com comentarem tot seguit, l'índex analític és força asistemàtic.

- Al costat del calc *anar per llarg*, hi manca *anar llarg*, construcció que els diccionaris prefereixen. De fet, és l'única que registren el diccionari Fabra i l'Alcover-Moll.¹⁷
- Al costat de *segurament*, s'hi podia esmentar la locució *de segur*.
- A més de *primerament* i *en primer lloc*, s'hi podia esmentar *de primer*.

Mancances de sistematicitat

Un dels defectes de la GIEC és que hi manca sistematicitat. Per exemple, hi ha llistes de locucions que aparentment són completes, però resulta que no: s'acaben de completar més endavant. Sense fer-hi cap cerca, hem ensopegat amb aquests dos casos:

- Hi ha una llista de vint-i-sis adverbis i locucions amb valor dític (p. 806), entre els quals s'esmenta *ara per ara*, però no *ara com ara*. Tot i que hom pot pensar que és un descuit, resulta que la localitzem al paràgraf següent (p. 807), en lletra menuda, on s'estableix la diferència entre totes dues locucions.
- Això mateix passa, també en aquest apartat, entre *adés* i *adés adés*. En la llista, a més a més, hi manquen *ara i adés* i també *adesiara*.

Però allà on trobem més a faltar la sistematicitat és en l'índex analític. Per començar, no s'entén per què hi ha unes entrades i no n'hi ha unes altres. Per exemple, a l'apartat 19.3.5.3i (p. 746) ens presenta «unitats idiomàtiques» en què es combinen els verbs *anar*, *tirar*, *estar*, *fer*... i la preposició *per*. Doncs d'aquestes combinacions, a l'índex trobem, per exemple, *anar per*, però no *tirar per*.

Això mateix hem observat en l'apartat 16.5.3a (p. 616-617), on s'enumera un seguit de verbs: *girar*, *moure*, *obrir*, *acotar*, *alçar* i *tancar*. A l'índex, hi consten els tres primers, però no els tres darrers.

I encara un altre (les expressions subratllades tenen entrada pròpia a l'índex; les no subratllades, no):

Aquest valor pot aparèixer en combinació amb expressions que reforcen la idea de duració, com *tot el temps*, *tota l'estona*, *sense parar*, «no parar de + infinitiu», «no deixar de + infinitiu» (p. 910).

A l'índex analític, tampoc no hi trobem coherència en les indicacions. En una mateixa pàgina [p. 1381], hi veiem: «amb adjunts locatius», «en adjunts de mesura» i

17. A. M. ALCOVER; F. de B. MOLL, 1962: *Diccionari català-valencià-balear*, Palma: Editorial Moll. A més a més, la GIEC defineix *anar per llarg* així: «ser de realització lenta o dubtosa», a diferència dels altres diccionaris (DIEC: «haver-n'hi per temps»).

«introduint adjunts finals». No sembla que hi hagi res que justifiqui tres maneres diferents d'expressar-ho. Un altre exemple: en una mateixa entrada de l'índex (*tot*, p. 1404) veiem «acompanyant adjectius» i «amb pronoms forts». I, encara, en les entrades *menys* i *més* (p. 1369), veiem en l'una «acompanyant l'interrogatiu *quant*» i en l'altra «amb interrogatius».

Hi ha algunes d'aquestes indicacions de l'índex que no s'entenen. N'és un exemple l'entrada *fer-se (de) malveure*, que ens envia a l'apartat 9.7.2.61. Com que ens ha sobtat que s'accepti la construcció *fer-se de malveure* (els diccionaris no la registren), hem volgut consultar-ho. Però ens hem adreçat a l'apartat indicat (p. 308) i no hi hem pogut veure sinó això:

OBSERVACIONS: Els verbs *benveure* i *malveure* només apareixen en l'expressió fixada *fer-se (de) benveure/malveure*.

La descripció i la norma

Tal com hem indicat a l'apartat 1, els responsables de la GIEC diuen que és «una gramàtica que presenta la norma a mesura que es descabdella la descripció detallada de les formes i construccions lingüístiques». A parer nostre, aquest propòsit no ha acabat de reeixir. Ara i adés ensopeguem amb passatges en què és difícil d'escatir la norma, o bé les explicacions que justifiquen allò que (sembla que) ens és recomanat són clarament insuficients o confuses. Sense haver tingut la possibilitat de fer-hi una recerca exhaustiva, presentarem tot seguit una colla de casos que considerem incongruents, incoherents, confusos i, doncs, desorientadors.

Referències justificatives a la llengua antiga

De vegades la GIEC fa referència a la llengua antiga per justificar l'ús de mots o construccions que hom pot considerar castellanismes. Però la justificació conté una paradoxa: segons la gramàtica, el terme o l'expressió en qüestió, tot i que s'empra ven antigament, ara únicament apareixen en registres col·loquials. És a dir, un terme o una construcció avalats per la tradició són relegats al registre col·loquial? Se'ns fa estranya, aquesta explicació. Vegem-ne tres exemples:

- Finalment, cal esmentar l'indefinit antic *ningun* (i la forma femenina *ninguna*), que en singular es fa servir col·loquialment en valencià i en eivissenc, juntament amb l'indefinit *cap*, general en els registres formals. (p. 647)
- Les causals amb *com que* són habituals en tots els registres de la llengua. En canvi, les introduïdes només per *com* eren pròpies de la llengua antiga, però modernament s'eviten en els registres formals. (p. 1115)

— La localització expressada amb les parts del dia s'indica amb *a* o *de* [...]. La solució amb *per*, existent antigament, s'usa col·loquialment en certs parlars (*pel matí, per la vesprada*), però s'evita en els registres formals. (p. 743-744)

Tot sovint, barreja els conceptes «formal» i «arcaïtzant», d'una manera confusional, que pot desorientar el lector. En l'exemple següent, no resta clar si «en registres formals» l'ús descrit és adequat o inadequat («arcaïtzant»):

En la llengua antiga, en textos arcaïtzants i en registres formals, és possible la presència d'un subjecte explícit de l'infinitiu en posició postverbal: *Per ser vós qui sou, no us ho tindrem en compte; Fou nomenat senyor de Gurb per haver mort per malaltia el seu germà*. (p. 1119)

Alguna altra vegada, explica –injustificadament i innecessàriament– que un ús determinat és antic i alhora modern:

Té el mateix significat locatiu la forma originària *ran*, usada antigament i que encara trobem modernament, seguida de sintagma nominal amb *de* intercalat o sense: *ran (de) la finestra*. (p. 764)

Però la referència a estadis anteriors de la llengua no és pas general, ni de bon tros. En algun cas, es proposa un canvi que no tindria justificació si el fenomen s'hagués estudiat històricament:

També trobem la correlació *de... a* en la construcció temporal *d'aquí a* (o *d'ací a*), que permet calcular el moment en què tindrà lloc una situació. En aquesta construcció és habitual la supressió de la preposició *a*, tot i que se sol mantenir en els registres formals: *Tornarem d'aquí a un mes*. (p. 741)¹⁸

La presentació variable de la variabilitat

De vegades, la GIEC presenta la norma d'una manera directa i sense justificacions ni objeccions. Per exemple, en el cas següent, que és polèmic,¹⁹ no es delimita l'àmbit de la norma proposada ni es dóna cap raó que la justifiqui:

18. Juntament amb Francesc Esteve, vam descriure i estudiar històricament aquest cas, en tres articles (F. ESTEVE; J. BADIA, 2016: «D'ací a pocs mesos, tot resolt», «El clot de les ànimes», <http://blocs.mesvilaweb.cat/jbadia/>, setembre-octubre). Vam poder concloure'n que l'absència de la *a* era un fenomen estrictament fònic, sense cap justificació sintàctica i, doncs, que no era adequat d'escriure *d'aquí mig any*, així com no escrivíem *d'aquí cinc quilòmetres* ni *D'aquí Manresa hi ha cinc quilòmetres*.

19. Per veure que és una qüestió controvertida, hom pot llegir, per exemple, J. CORBERA, 2014: «Cap i gens / gens de», *Coneixements, usos i representacions socials de la llengua catalana*, núm. 8, Palma.

Gens es veu desplaçat per *cap mena* o simplement per *cap*, quantificador de polaritat en principi reservat a noms comptables, davant de certs noms, com *importància*, *cas* (en *fer cas de* o *fer-ne cas*), *valor*, *mal*, *bé*, *gràcia*.²⁰ (p. 645)

Tanmateix, molt sovint la norma ens arriba d'una manera indirecta, per mitjà de descripcions, detalls, justificacions i matisos que, a parer nostre, manquen de coherència i de claredat i, sobretot, dificulten que se'n pugui deduir un criteri.

Molt i molt sovint, a tall de justificació d'una proposta determinada, s'apela a registres o parlars, d'una manera poc congruent, massa matisada i variada i, en definitiva, confusa.

De vegades, l'explicació de tal o tal distinció és realment envitricollada. Per exemple, seguint l'explicació que transcrivim, no entenem la diferència entre *ésser moda* i *estar de moda*. En el segon cas, segons la GIEC, la frase vol dir «ha esdevingut moda» i no capim per què en el primer cas no té, exactament, aquest mateix significat:

Observeu, a més, que en *És moda portar els cabells arrissats* es predica d'una manera neutra una propietat (*ser moda*) del fet de pentinar-se d'una determinada manera; en canvi, en *Està de moda portar els cabells arrissats* es predica del fet de dur rissos que ha esdevingut moda (abans no ho era). (p. 868)²¹

Un altre aspecte polèmic que la GIEC tracta sense justificar és el del canvi o manteniment de les preposicions davant l'infinitiu. Tanmateix, una vegada presentada la norma general, comencen els matisos, tan injustificats com la norma. Dels fragments següents, per exemple, se'n dedueix que una frase com ara *Insisteix en parlar* és habitual, però, en canvi, *Has tardat massa en tornar* no ho és, ni tan sols en registres informals. Ignorem absolutament en què es basen aquestes afirmacions:

Tant el manteniment de *en* i *amb* com el canvi de preposicions són acceptables, però el canvi és la solució preferible en els registres formals. [...] Notem, tanmateix, que hi ha alguns verbs, com *afanyar-se*, *tardar*, *trigar* o *entretenir-se*, que

20. Aquesta explicació és un cas clar d'incongruència, car, tot i dir que «*gens* es veu desplaçat per *cap mena* o simplement per *cap*», resulta que també és acceptat, com es veu en l'exemple següent: «*No té [gens / cap mena] d'importància*».

21. La pregunta que ens fem és: i per ventura en el primer cas volem dir que abans sí que era moda? El DIEC no accepta *estar de moda* i sí *ésser moda*. La definició de *moda* que hi trobem ratifica la dificultat de comprendre el passatge de la GIEC que hem transcrit. El DIEC defineix *moda* així: «Ús passatger que regula, segons el gust del moment, la manera de vestir-se, de viure, etc. *Seguir la moda*. *Anar a la moda*. *Ser moda una cosa*. *Un vestit passat de moda*. *Anar vestit a l'última moda*.» Sí, tal com diu el DIEC, la moda és un «ús passatger» que segueix «el gust del moment», entenem que vol dir que «abans no ho era».

tendeixen a emprar a en lloc de en davant d'infinitiu fins i tot en registres informals. (p. 1011)

Com hem vist i com continuarem veient, la GIEC exhibeix una gamma de recursos immensa a l'hora de presentar la variabilitat, cosa que considerem que no ajuda gaire a «descabdellar» la norma. Heus-ne ací quatre exemples agafats al vol, que complementen els que hem vist i els que veurem més endavant:

- [...] tendeix a estendre's en els registres informals [...]. (p. 922)
- [...] formes que no resulten adequades més enllà dels registres informals [...]. (p. 640)
- aquesta tercera opció, tot i ser força estesa, no és d'ús general. (p. 854)
- No és tampoc adequat en registres formals l'ús de [...]. (p. 1126)

De vegades, de tan suau i discreta com és la descripció, no sabem si es desaconsella o no un ús determinat:

En general, s'evita l'ús del subjuntiu en oracions encapçalades per adverbis o locucions adverbials amb valors modals de dubte o incertesa, com ara *potser*, *possiblement*, *tal vegada*, *tal volta* o *per ventura*. [...] *Potser es tracta d'un mal-entès; Possiblement vindran demà a sopar*. (p. 935)

És a dir, si, «en general, s'evita», vol dir que pot no evitar-se i, per tant, una frase com ara *Possiblement vinguin demà a sopar* s'ha d'admetre? Llegint la GIEC no en traiem l'aigua clara.

Sovint, la pretesa objectivitat i neutralitat de la descripció duu el lector a dubtar de l'acceptació o refús d'una determinada solució, com en el cas següent:

[...] també s'empra a vegades el subjuntiu en les subordinades substantives introduïdes per *després* en contextos en què designen fets ja ocorreguts: *Dos dies després que es produís l'atemptat, el Parlament aprovà una nova llei*. Aquest ús del subjuntiu és bastant habitual en la prosa periodística i representa una opció més marcada i afectada que l'infinitiu, que és la forma tradicional: *Dos dies després d'haver-se produït l'atemptat...* (p. 942)

Hi ha algun cas en què l'explicació és realment paradoxal i perdedora. Quan la GIEC ens presenta l'ús opcional dels verbs *ésser* i *estar* amb uns certs adjectius, diu:

Amb els adjectius *solter*, *casat*, *jubilat*, *calb*, *cec*, *sord*, *coix*, *viu* o *mort*, és tradicional l'ús del verb *ser*, però el verb *estar* s'usa amplament avui sense cap difereència semàntica: *En Marc (encara) és/està solter [...]*. (p. 870)

Aquesta «descripció» ens fa pensar que considera bones totes dues solucions. Però, sorprenentment, en el paràgraf següent, en lletra menuda, diu:

Per a indicar únicament l'estat civil o laboral (*casat*, *solter*; *jubilat*) o la característica d'una persona (*calb*, *cec*, *sord*, *coix*, *manc*) és preferible no apartar-se de l'ús tradicional amb *ser*. (p. 870)

Alguna vegada l'explicació és tan enigmàtica que sembla que vulgui amagar alguna cosa. Si volem saber si la GIEC admet una frase com *Anem a explicar les coses tal com són* (fins ara considerada un castellanisme), veiem que l'explicació sembla deixar entendre que no. Tanmateix, hi ha un punt, en la lletra menuda, que ens fa dubtar, sobretot perquè no exemplifica l'explicació:

Menys usualment, [«*anar a* + infinitiu»] també admetria un valor perifràstic referit a la intenció del subjecte agent de realitzar una acció en el mateix moment que es posa a executar-la o es prepara per a fer-ho. (p. 955)

De vegades s'hi confon «ús col·loquial» i «ús impropï». Per exemple, s'hi diu que la construcció *a nivell de* –fins ara considerada incorrecta (procedent del castellà) – és col·loquial, cosa que gosem qüestionar:²²

A nivell (de) s'utilitza col·loquialment amb valors figurats per als quals disposem d'expressions més precises i adequades. (p. 776)

Tot sovint fa referència a «certs parlars» com a única justificació per a propugnar solucions o distincions discutibles. I sembla lícit de demanar-se en quins parlars passa això que es propugna. Per exemple:

En certs parlars, l'adverbi *només* té un valor temporal quan s'utilitza sense preposició (*Només obrir la porta, ja es veu el jardí al fons*) i un valor causal quan va seguit de *de*: *Ella ho veia clarament, que se l'estimava, que només de clavar-li*

22. Per a entendre que el calc *a nivell (de)* no és col·loquial, sinó que se'n fa un ús inadequat en un registre formal, només cal mirar quins exemples (formals) ens en dona l'Optimot: *S'aplicaran aquestes mesures a nivell escolar; Destaca a nivell artístic.*

ella la mirada el feia tremolar i perdre el món de vista («pel simple fet de clavar-li la mirada»). (p. 1194)

Hi ha un cas polèmic en què l'explicació sobre els «parlars» és prou ambigua: l'expressió de les hores. Efectivament, la descripció no s'acaba de «descabdellar» prou bé per a inferir-ne la norma. Vegem-ho:

Les fraccions horàries se solen expressar pel sistema de campanar, habitual en una bona part dels parlars del Principat de Catalunya i que és específic de la llengua catalana, o pel sistema de rellotge, habitual en la resta. (p. 118)

Com veiem, ens informa on es diu de cada manera, però no s'hi prescriu res. Ara encreuem aquesta informació amb la que ens donava la presidenta de la Secció Filològica al pròleg:

Tots els fets que s'hi presenten [a la GIEC], tant si donen lloc a una única solució com si donen lloc a solucions concurrents, tenen la mateixa validesa normativa mentre el text no digui el contrari. (p. XXII)

Vist així, si un diari –de Barcelona, posem per cas– es decantés per dir «les tres i mitja» en compte de «dos quarts de quatre» podria exhibir la GIEC com a aval.

Dos exemples importants de descripció desorientadora

Un àmbit en què la GIEC esdevé força confusa és el tractament de la variació diatòpica de la morfologia verbal. Hem volgut esbrinar, per exemple, què ens diu sobre l'imperfet de subjuntiu en els parlars meridionals. Mirant els índexs, hem trobat l'apartat que aparentment ens convé: «Els temps de subjuntiu. L'imperfet» (24.5.3, p. 927). Però no: cap referència a la variació dialectal. Seguint encara l'índex, hem arribat a l'apartat 9.6.6 («Els passats simples i els imperfets de subjuntiu irregulars», p. 266-268): cap explicació sobre això que cerquem, per bé que ens hi hem trobat un quadre on apareixen entre parèntesis les dues formes del valencià («fèssim (féssem, férem)»). Finalment, n'hem trobat més explicacions a l'apartat 9.4.4.2 («Les marques del mode subjuntiu», p. 241-243):

En la major part dels parlars s'adopta la marca *-s* en les persones 1 i 3 [...] i la marca *-ssi-* [...] en les persones 2, 4, 5 i 6. [...] En lloc de la vocal *i*, però, en els parlars valencians més septentrionals i en alguns parlars nord-occidentals i baleàrics es manté la vocal *e* pròpia de les formes tradicionals. En valencià, a més, aquestes formes tenen un conreu literari important i són habituals en els registres formals. (p. 243)

Tot seguit hi ha un quadre de l'imperfet de subjuntiu del verb *dormir* on trobem, per exemple, «dormíssim (dormíssem, dormírem)». De tot això, sembla que en podem deduir que el pretèrit imperfet de subjuntiu valencià té dues formes possibles, i la GIEC destaca la forma amb *s* (*dormíssem*) per als registres formals. Doncs bé, això no acaba de concordar amb l'explicació que hi ha més endavant (p. 248) referida al plusquamperfet de subjuntiu (*haguéssim cantat / haguéssem cantat / haguérem cantat*), en què les formes amb *-s* o *-sse-* són esmentades de passada i ja no es diu que «tenen un conreu literari important i són habituals en els registres formals». Però la gran sorpresa és que trenta pàgines més endavant (p. 278 i ss.), on es presenten els models de conjugació verbal, veiem que aquestes formes «habituals en els registres formals» han desaparegut i han anat a parar en una nota a peu de pàgina i, en canvi, la forma més destacada del valencià és la que abans s'esmentava en segon lloc («dormírem»). No és congruent que, d'un mateix fenomen, se'n parli en quatre punts i en cadascun tingui un tractament diferent.

Així mateix, en aquests models podem observar que la conjugació particular de les Balears (per exemple, *servesqui*, etc.) també és relegada al peu de pàgina i que fins i tot hi ha una forma valenciana formal (*servesca*) que no és relegada enlloc: simplement desapareix.²³

Però si hi ha un cas en què els matisos i la diversitat de solucions desconcerten de debò és el de la construcció de «preposició + conjunció *que*», fins ara no admesa per cap gramàtica. Per això estem convençuts que aquesta «norma» portarà una confusió innecessària. Heus-ne ací l'explicació sintetitzada i, al final, el resum i les qüestions que ens suscita:

— Quan una oració substantiva introduïda amb la conjunció *que* depèn d'un nom o adjectiu i va amb les preposicions *amb*, *de* i *en*, la GIEC diu:

[...] es pot donar el contacte de la preposició *de* i la conjunció *que* en registres informals i estils pròxims a la llengua espontània. (p. 1003)

— En el mateix cas, amb la preposició *a*:

En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció *que* és habitual en els registres informals i estils pròxims a la llengua espontània. (p. 1003)

— Quan es complementa un adjectiu en contextos de coordinació:

23. En contrast, observem què en diu la *Gramàtica normativa valenciana*, apartat 29.5 («Precisions sobre el polimorfisme verbal»): «(c) L'imperfet de subjuntiu pot adoptar, a més de les formes en *-ra* (o *-re-*, segons la persona), formes en *-s* (o *-sse-*). En els verbs de la primera conjugació, a més, l'imperfet en *-s* pot presentar tant la vocal temàtica *a* (pròpia de la llengua antiga i dels parlars baleàrics) com la vocal temàtica *e* (majoritària en els parlars valencians més septentrionals i en la resta de l'àmbit lingüístic)». I, pel que fa al present de subjuntiu de verbs incoatius, diu: «En les formes amb *-sc-* (o *-squ-*) també és possible la vocal *e*: *servesc*, *servesca*, *servesques*, *servesquen*» (ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA, 2006: *Gramàtica normativa valenciana*, València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, p. 253).

En els registres informals i en els estils pròxims a la llengua espontània, és habitual que la preposició estigui en contacte amb la conjunció *que* en contextos de coordinació [...]. (p. 1004)

— Quan la subordinada fa funció de complement de règim:

— amb alguns verbs, si la preposició introductòria és *a* o bé *en*:

En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció és habitual en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània. (p. 1004)

— amb alguns altres verbs:

[...] l'elisió de la preposició és habitual en la majoria de registres. (p. 1004)

Ara vegem-ho resumit i amb exemples:

- a) És habitual en registres informals: *Els meus amics són contraris a que els obliguin a sortir; Tu ets el responsable de portar els comptes i de que els estalvis no es gastin malament; Us desafiem a que fem el cim en mitja hora.*
- b) Es pot donar en registres informals: *En el cas de que et digui res, haurem d'intervenir nosaltres; No estan conformes en que les dades siguin públiques.*
- c) És habitual l'elisió «en la majoria de registres»: *Confio ~~en~~ que vindreu.*

En vista d'aquesta gamma tan àmplia de solucions, no podem deixar de qüestionar: amb quin criteri s'han definit aquestes diferències? Quan es diu que una solució «és habitual» en registre informal, vol dir que val més fer-la-hi servir? Quan es diu que «es pot donar», vol dir que podem fer el que ens plagui? Quan diu «és habitual l'elisió en la majoria de registres», a quins registres es refereix?; s'hi inclouen els informals? D'on ha sortit la informació que *Ets el responsable de que els estalvis no es gastin malament* és una frase habitual i, en canvi, no ho és *Confio en que els estalvis no es gastin malament*?

L'opcionalitat

Un altre dels aspectes objectivament més disgregadors d'una norma és l'excés d'opcionalitat. Que massa fenòmens tinguin dues maneres de representar-se no creiem que enforteixi ni consolidi el codi lingüístic, ans pensem que el fa insegur i inestable. Oimés si això implica obrir la porta a l'ús de nous castellanismes, com remarcarem en l'apartat següent.

Sense haver-ne fet una recerca exhaustiva, aquests són alguns dels casos (amb exemples, si cal) que hi hem trobat:

- Ús opcional de la preposició *a* davant complements directes amb quantificadors pronominals referits a persones: *Crítica (a) tothom; De la meua colla no he vist (a) ningú; Acontentar (a) qualsevol*. (p. 731-732)
- Ús opcional del pronom feble acusatiu o datiu en frases com ara *El/Li preocupa el seu possible divorci*. L'exemple apareix en una explicació poc clara, que acaba amb una observació peculiar: «Aquesta [...] opció, tot i ser força estesa, no és d'ús general.» (p. 854)
- Ús opcional del pronom reflexiu en expressions que contenen el verb *fer* amb el significat de 'simular': *fer el pobre / fer-se el pobre*. No podem assegurar que la GIEC propugni aquesta doble solució, perquè esmenta la segona construcció sense explicar-la. (p. 830)
- Ús d'una triple opcionalitat en el cas de les preposicions *per* i *per a* davant infinitiu: 1) *per - per a + infinitiu* (seguint Fabra); 2) *per a + infinitiu*; 3) *per + infinitiu*. (p. 1126)
- Duplictat en la concordança del verb amb noms col·lectius: *La majoria dels enquestats va/van respondre afirmativament; Una dotzena de roses blanques adornava/adornaven la sala*. (p. 486)
- Ús opcional de *gens (de)* o *cap* amb certs noms, com ara *importància, cas, valor, mal, bé, gràcia* (*No té gens de / cap importància*). (p. 645)
- Opcionalitat del manteniment o canvi de les preposicions *en* i *amb* precedint oracions substantives d'infinitiu. En aquest cas, la redacció és ambigua i no se sap ben bé què es recomana:
  - Tant el manteniment de *en* i *amb* com el canvi de preposicions són acceptables, però el canvi és la solució preferible en els registres formals. (p. 1011)
- En algun cas, l'opció és triple: «Pensa a/en/de posar-te el passaport a la cartera». (p. 1012)
- Ús opcional de la concordança de l'acusatiu pronominalitzat amb el participi. La redacció és ambigua i no se sap ben bé què es recomana:
  - Aquesta concordança, però, ha perdut terreny a favor de la construcció amb el participi invariable, que es manifesta amb els valors de gènere i nombre menys marcats: en masculí singular [...]. Tanmateix, la concordança entre el pronom d'acusatiu i el participi se sol mantenir en els registres formals. (p. 492)²⁴
- Ús opcional dels verbs *ésser* i *estar* amb adjectius com ara *jubilat, casat, calb, sord, coix, mut, cec* (p. 870). Tanmateix, l'explicació d'aquest fenomen és molt paradoxal, com hem vist més amunt.

24. Aquest aspecte és criticat durament per Eugeni S. Reig (vegeu nota 6). També s'hi refereix el professor Jaume Corbera (vegeu nota 5).

- Ús opcional del futur de probabilitat en alguns casos (*El lector atent ja deu haver vist / haurà vist que és un poema ben difícil de classificar*). (p. 922-923)
- Ús opcional de combinacions pronominals: *L'hi / La hi; L'hi / Li ho; Els n'ofe- rim / Els en oferim; Els el / Els hi; Els la / El hi; Els els / Els hi; Els les / Els hi; Els ho / Els hi; Els en / Els n'hi; Li'n / N'hi*. (p. 212-214)
- Ús opcional de les preposicions *a, en, de* i *amb* en frases com ara *Els meus amics són contraris (a) que els obliguin a sortir*. (p. 1003)
- *Al més aviat possible / El més aviat possible*. (p. 591)
- *A començament de / A començaments de*. (p. 1174)
- *A final de / A finals de*. (p. 1174)
- *A mitjan / A mitjans de*. (p. 1174)
- *D'ací a una estona / D'ací una estona*. (p. 741)
- *Recordar-se'n / Enrecordar-se'n; Riure-se'n/Enriure-se'n, etc.* (p. 706)
- *No s'adona del que li passa / No se n'adona del que li passa*. (p. 706)
- *Pizzes per a emportar-se / Pizzes per a emportar*. (p. 893)

La GIEC i la interferència

En els escrits introductoris, els responsables de l'Institut d'Estudis Catalans diuen, com hem vist, que la GIEC segueix la tradició fabriana. Fins ara hem vist prou aspectes que qüestionen aquest pressupòsit (o aquest propòsit). La claredat d'exposició i l'estabilitat de les solucions en són elements fonamentals. Però n'hi hem d'afegir un altre de molt important, que és l'acceptació de castellanismes que Fabra no havia admès. En presentem una arplega demostrativa, sense esmentar ni citar la norma, car en molts casos ja ha estat comentada.

- *estar solter, jubilat, calb, casat, sord, mut, coix, cec, viu, mort*. (p. 870)²⁵
- *Insisteix en parlar*. (p. 1011)
- *Porta tres dies engripat*. (p. 1202)²⁶
- *El lector atent ja haurà vist que és un poema ben difícil de classificar*. (p. 922-923)
- *Com no sabia que la mare era fora, va tancar la porta*. (p. 1115)
- *No he fet res al respecte*. (p. 783)

25. Aquest ús fins i tot ha rebut una certa crítica d'algun signant del llibre *Canvi d'agulles*: «A mi, personalment, se'm fa estrany i em sembla gairebé un castellanisme» (A. PLA, «10 coses que passaran a ser correctes amb la nova gramàtica», *Ara*, 24-X-2016).

26. La GIEC, tanmateix, no fa cap esment d'una derivació d'aquest calc, en què no s'indica temps, sinó uns altres elements comptables. Per exemple, *Porta deu mil euros gastats en la nova casa; Ja porto deu pàgines escrites; Quants quilòmetres portes correguts?*

- *En quedar-se sense feina, enguany no podran llogar l'apartament.* (p. 1119)²⁷
- *Els meus amics són contraris a que els obliguin a sortir; Tu ets el responsable de portar els comptes i de que els estalvis no es gastin malament; Us desafiem a que fem el cim en mitja hora; En el cas de que et digui res, haurem d'intervenir nosaltres; No estan conformes en que les dades siguin públiques.* (p. 1003-1004)
- *Vés a ca la padrina a per la mona.* (p. 746)
- *Ho hem fet per a que ho veges.* (p. 1126)
- *Possiblement vinguin demà a sopar.* (p. 935)²⁸
- *Anem a explicar les coses tal com són.* (p. 955)²⁹
- *donat que* (p. 965)
- *degut a* (p. 779)
- *ningun, ninguna* (p. 647)
- *a començaments de, a finals de* (p. 1174)
- *a mitjans de* (p. 1174)
- *no obstant* (p. 1212)
- *a menys de, a menys que* (i potser també *a menys de que*) (p. 1151)
- *a falta de* (en sentit temporal) (p. 782)
- *a jutjar per* (p. 1151)
- *d'ací que* (p. 1134)
- *pel matí, per la tarda* (p. 743-744)
- *a nivell de* (p. 776)
- *tot el temps* (p. 910)

Alguns d'aquests castellanismes, la GIEC els accepta (els esmenta, els dona validesa) en registres informals i prou. Considerem aquest fet molt preocupant, principalment per dues raons: perquè implica una renúncia a envigorir el català genuí col·loquial, amb saba pròpia, i perquè assenyalava un futur d'una llengua cada vegada més interferida. De fet, els qui defensen que el català, a mesura que vagi «evolucionant», serà «inevitablement» una llengua cada vegada més acostada al castellà ja han començat a reclamar que aquests usos acceptats en la llengua col·loquial siguin admesos també en els registres més neutres o formals. Tothom sap cap a on mena aquest camí.

Un dels aspectes en què la nova gramàtica es ressent més d'aquesta confusió entre «evolució» i «interferència» és el repartiment d'usos dels verbs *ésser* i *estar*,

27. No transcrivim l'exemple de la GIEC perquè és ambigu. Si bé l'explicació justifica aquest calc del castellà («Les construccions formades per la preposició *en* seguida d'oració d'infinitiu simple han pres en la llengua moderna un valor causal»), l'exemple és inadequat: *En llegir les teves cartes, li passen tots els mals* (és fàcilment interpretable amb un sentit temporal, equivalent a *Quan llegeix les teves cartes...*). Nosaltres hem optat per un exemple que no suscités dubtes.

28. No se sap ben bé si s'admet o no, ni en quins registres.

29. No se sap ben bé si s'admet o no, ni en quins registres.

que hem esmentat més amunt. El filòleg Jaume Vallcorba i Rocosa va estudiar profundament aquest camp, juntament amb molts més, com es pot comprovar en els llibres i articles que ens va deixar.³⁰ Cal lamentar profundament que els autors de la GIEC hagin tingut molt poc (o gens) en compte aquests estudis, guiats pel rigor i sobretot per l'afany d'establir què es podia atribuir a l'evolució pròpia del català i què calia imputar a la influència del castellà. Com hem vist, en el cas dels verbs *ésser* i *estar*, la «contribució» de la GIEC ha estat d'acceptar usos deguts a la pressió creixent del castellà. Si fins fa relativament pocs anys ningú no deia *estar solter*, *estar mort*, *estar calb*, *el menjar està bo*, *la sopa està calenta*, *la camisa està bruta...* i ara hi ha gent que ho diu, és per «evolució» del català o per la pressió aclaparadora del castellà?

Considerem que aspectes com aquest són *puntals* de la llengua, elements nuclears, la pèrdua dels quals implica la desnaturalització o degradació profunda del català. I diríem que és ací on més decep la GIEC, perquè és on més demostra que ha escollit justament la direcció contrària a la que assenyalava Fabra, com veurem en l'apartat següent.

També ací és el lloc per a sospesar si l'admissió de segons quines solucions, com ara les combinacions pronominals (que hem detallat en l'apartat «L'opcionalitat»), no són una manera de comprometre la sistematicitat que Fabra havia bastit i, en algun cas, no poden arribar a danyar la unitat de la llengua.

Reflexió final

Per acabar, serà bo de recordar breument algunes lliçons de Pompeu Fabra sobre la interferència. Així podrem comprovar si la GIEC reïx en el propòsit expressat per la presidenta de la Secció Filològica en el pròleg: «El model propi de l'Institut d'Estudis Catalans, que és a la base de la GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA, continua la tradició fabriana».

En primer lloc, situem el criteri amb què es guià Fabra, seguint les paraules de Xavier Lamuela i Josep Murgades:³¹

[...] és simptomàtic l'interès de Fabra [...] a esbrinar amb exactitud, de tot el corpus lingüístic amb què hom comptava aleshores, què calia atribuir a l'evolució interna de la llengua i què a la influència exercida per la llengua interferenciado-

30. J. VALLCORBA I ROCOSA, *Obra gramatical i lingüística completa* (a cura de Josep Ferrer i Lluís Marquet), Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010 (volum I) i 2011 (volum II); volum III, en procés d'edició.

31. X. LAMUELA; J. MURGADES, 1984: *Teoria de la llengua literària segons Fabra*, Barcelona: Quaderns Crema.

ra. Saber-ho era una condició *sine qua non* certament no pas ja tan sols per a fixar la norma, sinó també per tal de tipificar i, subsidiàriament, denunciar tot allò que no s'hi adigués per causa de la interferència d'una altra llengua.

I tot seguit, a tall de reflexió final, vegem tres fragments de Fabra que exemplifiquen la línia definida suara. D'aquesta manera, hom podrà contrastar el seu pensament amb els elements de la GIEC que hem anat descabdellant en aquest article:

- El català perilla, ara més que mai, d'esdevenir un calc de la llengua castellana. Dins un règim de bilingüisme, l'únic mitjà de resistir a la influència pertorbadora de la llengua forastera és la coneixença perfecta de la llengua materna. Sense ella, continuarà fatalment la castellanització que començà durant la decadència i que la renaixença no ha deturat pas.³²
- No ens deixem guanyar pel cansament, ni per la impaciència, ni pel derrotisme. Ja sabem les raons que invoquen: «¿La depuració actual no és ja suficient, àdhuc excessiva, potser allunyant-nos ja massa del català en què escrivien llurs obres els autors vuitcentistes? [...] Entossudint-nos a atènyer una major depuració, ¿no reculem massa el dia de posseir una llengua fixada, no acabant mai de sortir del període de transició, que potser ja seria hora de cloure? I, si és segur que mai no havem d'arribar a deslliurar la llengua de tots els castellanismes, ¿no seria ja hora de fer-ne una tria per decidir d'una vegada quins són els que ens hem de resignar a admetre d'una manera definitiva?» Testimonis de la marxa ascendent de la llengua, no sabríem deixar-nos guanyar per aquestes insinuacions descoratjadores; els progressos acomplerts ens animen, al contrari, a prosseguir la nostra tasca.³³
- El més endarrerit, indubtablement, encara, és la sintaxi [...]. Però aquest endarreriment és lògic si recordem l'estat a què havia davallat l'idioma, i si tenim present el bilingüisme actual. El bilingüisme, heu's ací l'enemic.³⁴

32. P. FABRA, 1934: «Discurs del President», *Jocs Florals de Barcelona*, dins *Jocs Florals de Barcelona*, Barcelona, 1934, p. 19-29.

33. *L'obra de depuració del català. Discurs llegit pel president Pompeu Fabra en la sessió inaugural del curs acadèmic de 1924-25*, Barcelona: Ateneu Barcelonès, 1924, p. 19.

34. Conversa amb Tomàs Garcés, citada dins X. LAMUELA; J. MURGADES, *Teoria de la llengua literària segons Fabra*, p. 133.